

'Goed kunnen schrijven in het Nederlands en ook in het Engels is erg belangrijk voor je verdere studie of werk; daarvoor moeten we veel oefenen.'

- Brendan, leerling vmbo

'Leerlingen lezen teksten, beluisteren en analyseren taalvarianten, discussiëren, plegen overleg en schrijven uiteindelijk mooie, lezenswaardige teksten.'

- Joyce Bunt, leraar Nederlands

'Het is belangrijk dat leerlingen leren in het Engels te durven schrijven, ook in het vmbo. Fouten maken mag! Leerlingen moeten over dingen schrijven die voor hen betekenis hebben.'

- Aysun Yilmaz, leraar Engels

Schrijfonderwijs en toetsing bij Engels en Nederlands

slo

nationaal expertisecentrum
leerplanontwikkeling

Colofon

Deze special is een echt bewaarnummer met de belangrijkste tips, recente onderzoeken en voorbeelden van effectief schrijfonderwijs bij Nederlands en de moderne vreemde talen. Inclusief voorbeelden van goede schrijfopdrachten en valide beoordelingsmodellen. De special is ontwikkeld in een tweearig leernetwerk door leraren Nederlands en Engels, taalexpersten van SLO, nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling en Cito.

Meer informatie en voorbeelden vind je op <https://slo.nl/thema/meer/leernetwerk-schrijfvaardigheid>.

Neem bij vragen, suggesties of opmerkingen contact op met Inge Jansen (SLO), ijansen@slo.nl.

It's official: leerlingen willen schrijven!

Geef ze de schrijftaken en het schrijfonderwijs dat ze nodig hebben

Gerdineke van Silfhout, Daniela Fasaglio & Inge Jansen (SLO)

Waarom moet je eigenlijk kunnen schrijven?, vraagt Janni aan haar 4-vmbo-leerlingen. Ge-grinnel tot gevolg. Dat je moet kunnen schrijven, klinkt zo logisch. Is dat geen gekke vraag van hun docent? Maar Janni is echt benieuwd naar wat haar leerlingen belangrijk vinden. De antwoorden die de leerlingen geven verrassen haar. 'Je moet kunnen schrijven om met iemand te kunnen praten die niet bij je in de buurt is.' Goed in het Engels kunnen schrijven is straks op je werk heel belangrijk. 'Het is erg belangrijk om serieus genomen te worden', vertellen ze. Janni vertelt: 'Voor mij was het een eye-opener om met leerlingen in gesprek te gaan over waarom het zo belangrijk is om goed te kunnen schrijven. En om samen na te denken over welke schrijfdoelen, welk publiek en welke soorten teksten in het schrijfonderwijs aan bod moeten komen. Want eigenlijk sluiten onze huidige schrijfopdrachten onvoldoende aan op hun wensen. Best gek dat ik ze dit niet veel eerder gevraagd heb. Dit is echt heel waardevol.'

Speciaal voor jou!

In deze special lees je hoe je het schrijfonderwijs en de toetsing bij jou in de klas en in je school kunt verbeteren. Hoe geef je een complexe vaardigheid als schrijven een plek in je lessen Engels en Nederlands en hoe toets je die? Hoe draagt je schrijfonderwijs bij aan de persoonlijke ontwikkeling en de taalvaardigheid van leerlingen? Hoe zien effectieve schrijftaken en een passende beoordeling er eigenlijk uit? Nieuwsgierig hoe collega's hun schrijfonderwijs vormgeven? Ook hun praktijkvoorbeelden lees je terug in deze special.

Waarom Nederlands én Engels?

Schrijfonderwijs begint bij Nederlands. Engels bouwt daarop voort. Leerlingen zien echter de link tussen goed kunnen schrijven in de verschillende talen vaak niet - bij Engels zijn je talige middelen immers (veel) beperkter. Toch valt er voor Engels ook veel te halen uit onderzoek naar effectief schrijfonderwijs. Het kan je helpen om meer betekenis te geven aan schrijfvaardigheid in het Engels. Bovendien kun je de creativiteit van je leerlingen stimuleren als ze in een taal moeten schrijven die niet hun eerste taal is.

Schrijven en je werkgeheugen

Noor kijkt naar de timer op haar telefoontje. Ze schrijft de letters en cijfers zo snel als ze kan op haar blaadje, maar het gaat veel langzamer dan de eerste keer. Letter, cijfer, letter, cijfer. S, 13, C, 6: in het begin ging het nog wel, maar nu lopen de cijfers en letters uit elkaar op het blad en is het niet meer bij te houden. 'Sneller!' moedigt haar buurmeisje Sara haar aan. Dan is ze de tel echt kwijt.

'Zie je dat het veel moeilijker is om cijfers en letters door elkaar te schrijven in plaats van eerst een rijtje woorden en dan een rijtje cijfers?' zegt hun docent na afloop van de opdracht. 'Dat is wat jouw brein meemaakt als je zelf een tekst gaat schrijven en je op en neer pendelt tussen je werkgeheugen en je langetermijngeheugen. Als je in het Engels schrijft, wordt je werkgeheugen bovendien ook nog extra belast door de lagere taalvaardigheid. Om te zorgen dat het werkgeheugen niet overbelast raakt, is het belangrijk om schrijven en leren schrijven uit elkaar te halen.' Observerend leren als vast onderdeel in je schrijfonderwijs dus.

Hoe boost je je schrijfonderwijs?

Leren door te observeren, schrijven met peer respons. De afgelopen jaren is er veel onderzoek gedaan naar effectief schrijfonderwijs. Je hebt voor een betrouwbaar oordeel over de schrijfvaardigheid van een individuele leerling in ieder geval drie teksten in vier verschillende tekstsoorten nodig die door ten minste twee beoordelaars zijn beoordeeld (Bouwer & Van den Bergh, 2015). De andere vier pijlers zetten we hieronder op een rij.

1. Leren door doen: De ontwikkeling die een leerling doormaakt is een stimulans om zich verder te ontwikkelen. Als je merkt dat schrijven in het Engels en Nederlands steeds makkelijker gaat, dan motiveert dat om er nog meer tijd en energie aan te besteden. Voor wie schrijf je? Wat wil je vertellen? Welke tekstsoort past daarbij? Leerlingen hebben instructie en begeleiding nodig tijdens het individueel schrijven van verschillende soorten teksten in verschillende contexten. Een doorlopende leerlijn met goede schrijftaken is daarbij erg belangrijk.

Foto: Absolut Fotografie

2. Leren door strategie-instructie: Schrijven is een complexe vaardigheid en doet een groot beroep op het werkgeheugen. Leraren kunnen de belasting van het werkgeheugen van leerlingen verminderen door schrijfstrategieën in stappen aan te leren. Elving (2019) onderscheidt voor bovenbouw havo zeven deelstrategieën. BOOSTER = brainstormen, ordenen, opbouw bepalen, schrijven, teruglezen, evalueren en redigeren. Stap voor stap begeleiding bij het oefenen van deze strategieën is daarbij erg belangrijk.

3. Leren door observeren: het leren schrijven en het daadwerkelijk schrijven moet je afzonderlijk leren. Dat werkt. Leerlingen observeren de leraar die een inleiding van een betogende tekst op het digibord schrijft en leerlingen laat meedenken. Of ze observeren andere schrijvers, bijvoorbeeld via beeldopnames van schrijvende leerlingen die de strategie hardop denkend voordoen. De kracht zit in het aanbieden van voorbeelden waarin leerlingen geslaagde en soms minder geslaagde afwegingen maken. In een groepsgesprek bespreken leerlingen vervolgens de afwegingen en verschillende aanpakken, en beoordelen die op doelmatigheid.

Onderzoek

Lees meer over effectief schrijfonderwijs en effectieve beoordeling

- Bouwer, R., & Bergh, H. van den (2015). Toetsen van schrijfvaardigheid: hoeveel beoordelaars, hoeveel taken? *Levende Talen Tijdschrift*, 16(3), 3-12. <http://bit.ly/2PNIsKn>
- Grinsven, K. van & Bergh, H. van den (2016). Kennis en kwaliteit bij het schrijven in een vreemde taal. *Levende Talen Tijdschrift*, 17 (3), 14-22. <http://bit.ly/34iSoya>

Goed schrijfonderwijs: vraag je leerlingen om input

Schriftelijk kunnen communiceren in het Nederlands of in een vreemde taal is een noodzakelijke vaardigheid om te kunnen functioneren tijdens de opleiding, op het werk en in de samenleving. *Waarover je schrijft*, met welk *doel*, en met gebruik van welk *medium* verschilt per *situatie* en *context*, en is afhankelijk van de *behoefte* van de schrijver en/of de ontvanger. Echt een onderwerp voor een vaksectieoverleg, zul je denken. Mis! In het leernetwerk schrijfvaardigheid hebben we een leerlingprofiel ontwikkeld op basis van bovenstaande vragen. Met de leerlingen!

Hoe doe je dat?

- Selecteer een bovenbouwklas.
- Organiseer een groepsgesprek of klasseninterview.
- Stel de volgende vraag centraal en ga erover met leerlingen in gesprek: waarvoor heb je schrijfvaardigheid Nederlands/Engels nodig als het gaat om jezelf en je dagelijks leven; je sociale leven en functioneren in de samenleving; je vervolgopleiding en je (toekomstige) werk?
- Vraag door naar doelen van schrijven, inhouden, publiek, soorten teksten, media en niveau.
- Analyseer de resultaten, cluster ze en maak een leerlingprofiel, waarin je de doelen van het schrijfonderwijs beschrijft voor leerlingen van een bepaalde sector/leerweg.

Ook een leerlingprofiel maken met je leerlingen? Download de opdracht en bekijk enkele voorbeelden op <https://slo.nl/thema/meer/leernetwerk-schrijfvaardigheid/slag/>.

4. Leren van anderen: Feedback geven en ontvangen, samen schrijven, brainstormen of beoordelen: schrijven doe je niet alleen. De schrijvende leerling leert om zijn tekst steeds weer vanuit een ander perspectief te bekijken. Dat gebeurt tijdens elke stap van het schrijfproces. Handige hulpmiddelen zijn welkom.

Maak ook van jouw leerlingen enthousiaste en getalenteerde schrijvers

Over het ontwikkelen van schrijfoopdrachten en een leerlijn met aandacht voor het schrijfproces

Inge Jansen, Gerdineke van Silfhout & Daniela Fasoglio (SLO)

Uitdagende schrijfoopdrachten bedenken waar leerlingen met plezier aan werken: dat willen we allemaal. Maar hoe daag je leerlingen uit om met vertrouwen en enthousiasme aan een tekst te werken? Waar kun je als docent op letten tijdens het bedenken van een schrijfoopdracht? We zetten een aantal belangrijke richtlijnen op een rij.

Van amuseren naar instrueren, van informeren naar overtuigen

Wil je iets vragen, moet je iets uitleggen of wil je iemand overtuigen van iets? Het werkt goed om leerlingen een schrijfoopdracht te geven met een duidelijk communicatief doel. Zoek dus zoveel mogelijk naar betekenisvolle contexten waarbij leerlingen teksten schrijven voor een echte lezer. Denk aan verbindingen met literatuur, taalbeschouwing of met vaardigheden als spreken en lezen. Het werkt ook goed om de samenwerking te zoeken met andere vakken. Je kunt leerlingen bijvoorbeeld journalistieke teksten laten schrijven naar aanleiding van het hoofdstuk over aardbevingen en vulkanen waar ze bij aardrijkskunde mee bezig zijn.

Van flyer tot gedicht, van rap tot betoog

Een nieuwsbericht heeft een ander doel dan een betogende e-mail. In de eerste tekst is de manier waarop je nieuwsfeiten op een humorvolle manier weet weer te geven van belang, terwijl de tweede tekst eist dat je je argumenten op een overtuigende manier voor het voetlicht krijgt. Iedere tekstsoort heeft zijn eigen kenmerken en vraagt om een specifieke taal.

Zijn jouw schrijfoopdrachten uitdagend, inspirerend, vernieuwend, allesomvattend en sowieso te gek en denk je: toch even kijken of ik op de goede weg zit? Bekijk de checklist en je hebt meteen een handig overzicht van wat goed gaat en wat beter kan.
<https://slo.nl/thema/meer/leernetwerk-schrijfvaardigheid/slag/>

Van klasgenoot naar inspecteur, van buurman naar gastspreker

Het maakt nogal verschil of je een e-mail schrijft naar een goede vriend of een instructie voor Britse leerlingen van een uitwisselingsprogramma. Toon, woordkeuze en informatiedichtheid laat je als schrijver immers afhangen van het publiek dat je tekst gaat lezen. Werken met een authentieke context geeft leerlingen een echt publiek, waarmee ze rekening moeten houden in zowel de voorbereidende fase, tijdens het schrijven, als erna om te checken of de boodschap goed is overgekomen.

Werken met heldere leerdoelen en succescriteria

Aan welke doelen werken leerlingen in de schrijfoopdracht? En aan welke succescriteria moet het eindproduct voldoen?

Foto: Absolut Fotografie

Om van leerlingen betere schrijvers te maken, is het noodzakelijk om een schrijfpdracht in te bedden in een lessenserie waarin het gehele schrijfproces doorlopen wordt. Zo weten leerlingen waar ze naartoe werken en wat ze in de komende lessen gaan leren. Dit helpt ze tijdens het schrijven, het geeft ze inzicht in hun eigen schrijfproces en het helpt ze bij het begrijpen en verwerken van feedback.

Ontwikkelen van een doorlopende leerlijn

Af en toe een losse schrijfpdracht is niet genoeg om leerlingen een echte ontwikkeling in het schrijven te laten

Het belang van een focus van instructie bij elke schrijfpdracht

Laat leerlingen aan een complete schrijftaak of aan hele teksten werken, die uiteraard kunnen variëren in lengte en moeilijkheid. Kies daarbij een duidelijke focus van instructie: waar leg je bij deze schrijftaak het accent op? Op de opbouw in inleiding, kern en slot bij een zakelijke e-mail? Op de spanningsopbouw bij een verhaal? De focus van instructie is terug te zien in de succescriteria. Hierop krijgen leerlingen (peer) feedback en herschrijven ze hun tekst. Zo richten leerlingen zich per schrijftaak op een beperkt aantal succescriteria, waardoor ze die goed inoefenen. Vraag je als leraar dus af of je een verkeerd voltooid deelwoord in het Engels aanstreept als de focus van instructie de opbouw van een tekst is.

Op de website <https://slo.nl/thema/meer/leernet-werk-schrijfvaardigheid/goede-praktijken/> vind je voorbeelden van lessenseries voor de bovenbouw waarin je leerdoelen, succescriteria én een focus van instructie terugziet. Wil je nog meer voorbeelden van lessen en lessenseries voor zowel Nederlands als MVT? Kijk dan op de website formatiefevalueren.slo.nl.

Hoe zou een doorlopende leerlijn schrijfvaardigheid Nederlands op het vmbo-bk eruit kunnen zien?

In deze leerlijn werken leerlingen aan vier schrijfpdrachten per jaar. En wordt toegewerkt naar ten minste niveau 2F van het referentiekader taal.

En een doorlopende leerlijn voor Engels? Die kun je opbouwen op basis van het ERK en de uitwerkingen in de publicatie *Taalprofielen*.

Welke keuzes maak je als sectie?

- Selectie van communicatieve doelen: voor vmbo zijn in elk geval informatie overbrengen (via verslaglegging en correspondentie), instrueren en overtuigen van belang. Hulpmiddel: het referentiekader taal – schrijfvaardigheid.
- Selectie van inhoud: actualiteiten, internationalisering, loopbaanoriëntatie, taalbeschouwende onderwerpen
- Nadenken over complexiteitsopbouw: o.a. van bekend naar onbekend publiek, van een informeel naar formeel taalregister, van eenvoudig naar gevarieerd(e) en meer complex(er)e woordenschat en zins- en tekstopbouw.

Voorbeelduitwerking leerlijn van verslagen/ artikelen schrijven

- Leerjaar 1: een interviewverslag. Leerlingen interviewen in tweetallen iemand met een interessant beroep of een interessante held en doen daar individueel verslag van.
- Leerjaar 2: een artikel voor het klassentijdschrift. Leerlingen doen verslag over een actueel en internationaal onderwerp.
- Leerjaar 3: een onderzoeksverslag. Leerlingen doen tijdens hun stage of bij een beroepsgericht vak een mini-onderzoek en doen verslag van de onderzoeksvraag, de aanpak en de resultaten.
- Leerjaar 4: sectorwerkstuk. Leerlingen maken een sectorwerkstuk gekoppeld aan hun stage of een (beroepsgericht) vak. Ze integreren daarbij informatie uit verschillende bronnen.

doormaken. Een schrijfpdracht bed je niet alleen in een lessenserie in, maar ook in een leerlijn. Hoe wil je gedurende meerdere jaren met de leerlingen aan teksten werken? Welke communicatieve doelen, tekstsoorten en inhoud wil je in toenemende moeilijkheid aan bod laten komen? Bijvoorbeeld van bekend naar onbekend, van informeel naar formeel en van een kort briefje naar een betogende tekst. Heb in de leerlijn ook aandacht voor het talent van jouw leerlingen en de punten waarop ze zich verder willen ontwikkelen.

Enthousiast geworden? Lees in het artikel van Joyce Bunt, leraar Nederlands, hoe zij een schrijfpdracht rondom een taalkundig onderwerp heeft ontworpen, waarin zij schrijven en leesvaardigheid combineert. Zie <http://bit.ly/32Z5CQd>.

Leerling klaar? Docent aan het werk

Wilma Vrijs en Ester Arends (Cito) met medewerking van Inge Jansen en Gerdineke van Silfhout (SLO)

Op welke manieren kun je een schrijfpdracht beoordelen? En wanneer kies je voor welke aanpak en welk beoordelingsmodel? Want beoordelingsmodellen zijn er in alle soorten, maten en vormen. Maar welke je gebruikt, hoe en waarop je beoordeelt moet wel aansluiten bij de gestelde leerdoelen en succescriteria, dus ook bij wat er is onderwezen.

Waarop beoordeel ik?

Het is belangrijk dat je een beoordelingsmodel kiest of ontwikkelt dat aansluit bij de leerdoelen en succescriteria die centraal staan bij een bepaalde schrijfpdracht. De criteria kunnen dus per opdracht verschillen. Schrijven leerlingen een betogende e-mail waarin ze de rector ervan overtuigen mee te doen aan de Olympiades? Kies er dan voor om in elk geval zijn argumentatie op kwaliteit en afstemming op publiek te beoordelen: is de leerling erin geslaagd om de rector met valide argumenten met passende toon en woordgebruik te overtuigen? Het is ook belangrijk om deze criteria al voor het schrijven met leerlingen te bespreken.

Hoe en waarmee beoordeel ik?

Er zijn verschillende manieren van beoordelen:

- Bij analytisch (diagnostisch) beoordelen, beoordeel je verschillende aspecten van een schrijfproduct afzonderlijk. Bijvoorbeeld bij het aspect samenhang kijk je naar de aanwezigheid van verbindingswoorden, de aanwezigheid van alinea's met een duidelijke kernzin en de opbouw in inleiding, kern en slot.
- Bij globaal (holistisch) beoordelen vorm je je een beeld van de kwaliteit van het schrijfproduct als geheel op basis van een aantal hoofdaspecten, zoals afstemming op doel en publiek, samenhang en leesbaarheid/verzorging van de tekst.

De meeste leraren gebruiken bij zowel globaal als analytisch beoordelen een beoordelingsmodel. Naast beoordelingsmodellen kun je ook werken met rubrics of anker teksten. Een rubric is een beoordelingsschaal, waarbij de beoordelingscriteria op drie tot vijf beheersingsniveaus

Praktijk-
voorbeeld 1

De leerlingen aan zet!

Peer feedback door middel van paarsgewijs vergelijken

Door Jocelijn Pleumeekers, vmbo-docent Nederlands op het Taalbrug College Eindhoven

Op onze school steken we het schrijfonderwijs anders in. We willen dat leerlingen niet alleen naar een eindproduct toewerken, maar ook aandacht besteden aan het proces. Bovendien vinden we het belangrijk dat leerlingen van elkaar leren.

Een voorbeeld uit mijn lespraktijk

De leerlingen schrijven een artikel over 'blessures na het gebruiken van nieuwe technologie of media'. Een aantal van deze artikelen wordt in een nieuwsbrief van de school opgenomen om ouders en leerlingen te waarschuwen voor deze nog vaak onbekende problemen (betekenisvolle opdracht). Het is van belang dat de artikelen aanspreken en goed leesbaar zijn. Samen met de leerlingen hebben we een lijst met succescriteria opgesteld waaraan een goed artikel moet voldoen. De leerlingen zijn vervolgens artikelen gaan schrijven over bijvoorbeeld 'de Whats-app-duim' en 'de gameboyrug'.

Paarsgewijs vergelijken

Vervolgens hebben de leerlingen hun tekst anoniem geüpload in het programma *Comproved*, waarna ze paarsgewijs gaan vergelijken. De leerlingen vergelijken steeds twee schrijftaken, kiezen daarvan steeds de beste en geven digitaal feedback op basis van de opgestelde succescriteria. De leerlingen leren zich verplaatsen in de rol van de lezer en ze zien hoe klasgenoten de taak aanpakken. Bij het herschrijven van de teksten verwerken ze alle inzichten en reflecteren ze op het eindproduct en hun doorgemaakte proces.

Het resultaat? Mooie teksten met diepgang, een goede tekstopbouw en (bijna) geen spelfouten...

zijn geformuleerd (bijvoorbeeld goed – voldoende – onvoldoende). Het verhelderen wat iets goed, voldoende of onvoldoende maakt met voorbeeldteksten is erg belangrijk.

De kracht van comparatief beoordelen bij schrijven

Door Renske Bouwer, universitair docent onderwijs-wetenschappen, Vrije Universiteit Amsterdam

Wat is comparatief beoordelen?

Bij comparatief (paarsgewijs) beoordelen worden schrijfproducten op een holistische manier vergeleken om tot een oordeel te komen over de kwaliteit van de teksten. Dat wil zeggen: het beoordelen van een gehele prestatie in plaats van alle afzonderlijke beoordelingsaspecten te beoordelen. Holistisch beoordelen kan door teksten direct met elkaar te vergelijken, zoals je dat bij paarsgewijs vergelijken doet. Of door teksten te vergelijken met anker teksten die verschillende kwaliteitsniveaus representeren, de zogenoemde schaalbeoordelingen. Door alle teksten meerdere keren te vergelijken ontstaat een betrouwbare rangorde, die gebruikt kan worden voor het geven van feedback.

Waarom werkt comparatief beoordelen zo goed?

Comparatief beoordelen sluit aan bij de natuurlijke manier van beoordelen. We zijn beter in het vergelijken van pro-

ducten dan in het geven van absolute oordelen op basis van plussen en minnen. Bovendien gaat het vele malen sneller dan het werken met talige rubrics. Dit maakt comparatief beoordelen dan ook een geschikte methode voor peer assessment bij schrijven. Leerlingen leren veel van het bekijken van meerdere teksten van hun klasgenoten en het geven van feedback op elkaars werk. De kwaliteit van comparatieve oordelen wordt gewaarborgd door elke tekst vaker te vergelijken en door meerdere beoordelaars bij het beoordelen te betrekken. Hiermee wordt niet alleen de kwaliteit van de oordelen versterkt, maar het is ook een mooi voorbeeld van samen leren en professionaliseren.

Meer weten?

- De online vergelijkingstool *Comproved* is gebaseerd op vijf jaar wetenschappelijk onderzoek: www.comproved.com
- Voorbeelden van tekstschalen voor betogen en uiteenzettingen uit het onderzoeksproject LIFT. <https://bit.ly/2IMtrme>

Ankers zijn leerlingwerken die een bepaald punt op een schaal markeren, zoals de grens tussen onvoldoende en voldoende. Ankers helpen om een rangorde aan te brengen in de schrijfproducten door steeds te bepalen of leerlingwerk beter of minder goed is dan de ankers. Deze manier van paarsgewijs beoordelen wordt in deze video kort en helder uitgelegd: <http://bit.ly/2BUQVSF>.

Handvatten: wanneer kies je welke beoordelingsmethode?

Er zijn verschillende overwegingen bij de keuze voor een beoordelingsmodel. De belangrijkste vraag is met welk doel je een schrijfproduct beoordeelt. Wil je leerlingen inzicht bieden in wat ze al goed doen en waar nog verbetering nodig is? Dan is analytisch (diagnostisch) beoordelen passend, zodat leerlingen per aspect kunnen zien waar ze staan en ze de volgende stap in hun proces van leren schrijven kunnen zetten. Wil je vaststellen welk niveau een leerling heeft? Dan volstaat ook een globale beoordeling. Goed om te weten is dat uit diverse onderzoeken blijkt dat globaal beoordelen mét beoordelingsmodel een even betrouwbaar beeld (oordeel) oplevert als beoordelen met een verfijnd analytisch model.

Natuurlijk wil je als leraar zoveel mogelijk bruikbare feedback geven en zo transparant mogelijk zijn. Een uitgebreid, analytisch model helpt daarbij, maar kost ook meer tijd en heeft het risico op een gefragmenteerd oordeel, waarbij losse

aspecten worden afgevinkt. Een globaal beoordelingsmodel levert nog steeds relevante feedback op. Wel bestaat de kans dat verschillende beoordelaars de aspecten verschillend interpreteren, omdat het model minder houvast lijkt te geven.

Je kunt de betrouwbaarheid van een globale beoordeling vergroten door schrijfproducten met meerdere docenten te beoordelen, zodat je een gezamenlijk beeld krijgt van de beoordelingscriteria. Ook kun je gezamenlijk een deel van de leerlingproducten beoordelen en afspraken maken over de beoordeling. Ten slotte is het van belang dat je samen met je collega's het beoordelingsmodel evalueert na gebruik. Met name wanneer er een summatieve beslissing wordt genomen, zoals bij schoolexamens, is het van belang dat er consensus is over het beoordelingsmodel, een gedeelde interpretatie en overeenstemming tussen verschillende beoordelaars hoe te beoordelen.

Hoe zien holistische beoordelingsinstrumenten met bijvoorbeeld tekstschalen eruit? Hoe kan lees- en schrijfonderwijs geïntegreerd getoetst worden? Levende Talen Nederlands is in samenwerking met SLO, VU Amsterdam en Fontys in september 2019 een project gestart rondom schrijfvaardigheid in het schoolexamen. Het project heeft veel raakvlakken met het leernetwerk schrijfvaardigheid dat ten grondslag ligt aan deze special. Lees: <http://bit.ly/330LU6N>.

Praktijk- voorbeeld 2

Wil je een betere schrijver worden? Train je leerdoel!

Door Maryse Meijer, docente Engels Christelijk College
Groevebeek Ermelo

In het verleden schreven onze leerlingen bij het vak Engels alleen maar brieven zonder een echte, betekenisvolle context. Dat sloot niet aan bij wat leerlingen wilden leren. We wilden ons schrijfonderwijs dan ook graag een stap verder brengen. Het leernetwerk schrijfvaardigheid heeft ons veel inspiratie gebracht: we hebben als vaksectie nieuwe, echte schrijftaken ontwikkeld.

E-mail naar een hotel in Manchester

In een van de schrijftaken schrijven de leerlingen van havo 4 een formele e-mail naar een hotel in Manchester, waarin ze informatie vragen over leuke dingen die te doen zijn in de stad. Voordat de leerlingen zelf schrijven, bekijken ze met elkaar een aantal voorbeelden van formele e-mails, waaruit ze criteria afleiden voor hun eigen schrijfproduct. Aan de hand van de vastgestelde succescriteria schrijven ze de e-mail naar het hotel.

Door meerdere voorbeelden te bekijken en daarover met elkaar in gesprek te gaan, voelen de leerlingen meer zelfvertrouwen bij het schrijven van de formele e-mail. Indien nodig schrijven ze meerdere versies van hun e-mail op basis van de gekregen feedback van de leraar. Leerlingen die meer oefening nodig hebben met deze tekstsoort, krijgen nog een schrijfopdracht met hetzelfde doel maar een andere context. Leerlingen beseffen zo veel meer dat ze een tekstsoort met een bepaald communicatief doel meerdere keren moeten oefenen om goed voorbereid te zijn op de schrijftoets waar- in ook hetzelfde communicatief doel centraal staat.

Beoordeling

De beoordeling van de schrijfopdracht vonden we in eerste instantie lastig. In ons oorspronkelijke beoordelingsmodel komt een leerling die veel fouten in het Engels maakt, maar de lay-out keurig in orde heeft op een 7. Dat heeft ons aan het denken gezet. In het leernetwerk hebben we geleerd dat het beoordelingsmodel afhangt van de specifieke opdracht en de gestelde criteria. We hebben ons model geëvalueerd en aangescherpt. Het houdt ons ook in de toekomst scherp: we gebruiken niet zomaar hetzelfde beoordelingsmodel bij verschillende schrijftaken.

Praktijk- voorbeeld 3

Leerlingen vinden zelf de succes- criteria voor hun schrijfproduct

Door Didy Pijpker, vmbo-docent Nederlands en
docent van het jaar 2017, Rutger Kopland School Siddeburen

Veel (vmbo-)leerlingen vinden schrijven en vooral herschrijven een lastige klus. Daarom wil ik graag met de leerlingen succescriteria formuleren voor een goede overtuigende tekst om ze zo handvatten te geven om hun tekst te (her)schrijven.

De start

Leerlingen lezen in groepjes enkele betogende teksten die verschillen in kwaliteit en ze discussieren over de vraag: welke tekst is het beste en waarom? Tijdens de nabespreking worden alle kenmerken opgeschreven en ontwikkelen we een lijst met criteria waaraan het schrijfproduct uiteindelijk moet voldoen. Op deze manier verhelderen leerlingen zelf de succescriteria (en uiteindelijk de beoordelingscriteria).

Onderwerp en publiek bepalen

Een onderwerp passend bij de belevingswereld van de leerlingen kan het schrijven ook aantrekkelijker maken. De milieustakingen zijn volop in het nieuws, dus dat wordt het onderwerp. Ik wil bovendien een 'echte' schrijfopdracht; daarom kies ik voor een overtuigende e-mail die leerlingen naar de onderwijsinspecteur sturen om vrij te vragen voor de staking. Dit in plaats van een betoog. Het communicatieve doel, de tekstsoort en het publiek liggen vast, maar leerlingen halen argumenten uit aangeleverde en zelf gezochte bronnen.

Aan het werk

De leerlingen schrijven, na het maken van een woordweb en schrijfplan, hun tekst. Vervolgens geven ze peer feedback op de eerste versie van verschillende e-mails. Dat doen ze door steeds twee e-mails te vergelijken aan de hand van vijf criteria die ik samen met hen in een eerdere les heb opgesteld. Ze noteren vervolgens een sterk punt en een werkpunt voor een klasgenoot. Leerlingen ontvangen zo van meerdere klasgenoten en de leraar feedback die ze verwerken in hun uiteindelijke versie.

De leerlingen zijn over de aanpak en de schrijfopdracht erg te spreken: 'Schrijven vind ik niet zo leuk, maar doordat we samen de kenmerken maakten en ik bronnen kreeg, denk ik wel dat mijn e-mail beter is geworden dan normaal!'

Meer lezen over concrete leeractiviteiten, schrijftaken en beoordelingsmodellen die Didy Pijpkers en Maryse Meijers in hun lespraktijk gebruiken? Lees: <http://bit.ly/2osW9Sk>. Nog meer voorbeelden van andere leraren Engels en Nederlands vind je op <https://slo.nl/thema/meer/leernetwerk-schrijfvaardigheid/goede-praktijken/>.